

เสรีภาพและจริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทยในทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

นายสมเกียรติ รุ่งเรืองวิริยะ



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการหนังสือพิมพ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-635-796-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

KUKRIT PRAMOT' S VIEWPOINTS  
ON THE THAI PRESS FREEDOM AND ETHIC

SOMKEIT RUNGRUANGVIRIYA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements  
for the Degree of Master of Communication arts

Department of Journalism

Graduate School

Chulalongkorn University

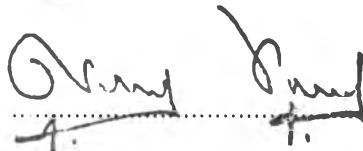
1996

ISBN 974-635-796-4

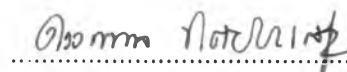
หัวข้อวิทยานิพนธ์      เสรีภาพและจริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทยในทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช  
โดย                              นายสมเกียรติ รุ่งเรืองวิริยะ  
ภาควิชา                              การหนังสือพิมพ์  
อาจารย์ที่ปรึกษา              ศาสตราจารย์สุกัญญา สูดบรรทัด

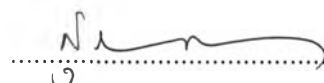
---


บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย  
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

  
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย  
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

  
..... ประธานกรรมการ  
(อาจารย์ ดร.ดวงกมลชาติประเสริฐ)

  
..... อาจารย์ที่ปรึกษา  
(ศาสตราจารย์สุกัญญา สูดบรรทัด)

  
..... กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสถียร เชยประทับ)



สมเกียรติ รุ่งเรืองวิริยะ : เสรีภาพและจริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทยในทัศนะของ  
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (KUKRIT PRAMOT' S VIEWPOINTS ON THE  
THAI PRESS FREEDOM AND ETHIC) อาจารย์ที่ปรึกษา : ศาสตราจารย์  
สุกัญญา สุตบรรทัด, 320 หน้า. ISBN 974-635-796-4

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์บทบาทและความคิดเห็นของม.ร.ว.คึกฤทธิ์  
ปราโมช ในฐานะของผู้นำทางการเมืองและนักหนังสือพิมพ์คนสำคัญคนหนึ่งของประเทศ ต่อ  
ประเด็นเสรีภาพและจริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทย

ผลการวิจัยพบว่า ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ในฐานะนักการเมือง เป็นนักการเมืองที่เปิดกว้าง  
มากกว่านักการเมืองทั่วไปซึ่งมักจะมองหนังสือพิมพ์ในเชิงลบ สมัยที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เป็นนายก-  
รัฐมนตรี ถึงแม้จะไม่ได้ยกเลิกคำสั่งคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 กฎหมายการพิมพ์อันเข้มงวด ที่  
เป็นมรดกตกทอดมาจากยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่ช่วงเวลานั้น หนังสือพิมพ์ไทยก็ได้รับ  
เสรีภาพในระดับสูง ไม่มีการควบคุม หรือสั่งปิดหนังสือพิมพ์แม้แต่ครั้งเดียว ขณะเดียวกัน  
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ในฐานะนักหนังสือพิมพ์ก็ไม่ได้มีบทบาทเรียกร้องเสรีภาพให้หนังสือพิมพ์ ด้วย  
ความเป็นนักปฏิบัตินิยมและไม่ได้มองเสรีภาพในเชิงอุดมคติ ทางออกของม.ร.ว.คึกฤทธิ์เมื่อ  
ถูกรีดรอนเสรีภาพไปก็คือ ใช้เสรีภาพเท่าที่มีอยู่ประชดประชันเสียดสีมากกว่าจะใช้วิธีการต่อสู้  
เรียกร้องกับรัฐบาลโดยตรง

สำหรับปัจจัยที่มีผลทำให้บทบาท และความคิดเห็นของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ เกี่ยวกับ  
เสรีภาพและจริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทยเป็นลักษณะ "ไม่ควบคุม ไม่เรียกร้อง" รวมทั้งสามารถ  
เปลี่ยนท่าทีจากหลักการเดิมอยู่ตลอดเวลา ได้แก่ ความเป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหาก  
ษัตริย์ของม.ร.ว.คึกฤทธิ์, ความเป็นนายทุนที่เข้าใจในความเป็นธุรกิจของหนังสือพิมพ์ของ  
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์, ความเป็นศิลปินซึ่งค่อนข้างเจ้าอารมณ์ของม.ร.ว.คึกฤทธิ์, การเป็นนักตรวจ  
สอบรัฐบาลโดยวิธีเสียดสีของม.ร.ว.คึกฤทธิ์, ความเป็นผู้โดดเด่นด้านความสัมพันธ์กับผู้นำ  
รัฐบาลของม.ร.ว.คึกฤทธิ์, การเป็นนักวิเคราะห์สถานการณ์ชั้นเยี่ยมของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ และ  
ความเป็นนักปฏิบัตินิยมของม.ร.ว.คึกฤทธิ์

ภาควิชา ..... การหนังสือพิมพ์  
สาขาวิชา .....  
ปีการศึกษา ..... 2539

ลายมือชื่อนิสิต .....  
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....  
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....



# # C650102 MAJOR JOURNALISM

KEY WORD: THAI PRESS FREEDOM / ETHIC / KUKRIT PRAMOT

SOMKEIT RUNGRUANGVIRIYA : KUKRIT PRAMOT' S VIEWPOINTS  
ON THE THAI PRESS FREEDOM AND ETHIC. THESIS ADVISOR :  
PROF. SUKANYA SADBANTAD. 320 pp. ISBN 974-635-796-4

As a nation's leading politician and journalist, Kukrit Pramote is viewed in this research on the issue of Thai Press Freedom and Ethic.

The researcher found that Kukrit was more open-minded than other politicians who usually have negative view towards the press. Although chapter 17 of the Military Junta's order concerning the law of press which strictly ruled out since Marshall Sarit Dhanarat's era had not been cancelled during Kukrit premiereship, Thai press still enjoyed high freedom of not being controlled or censored. At the same time, as a journalist, Kukrit did not perform any movement in demanding for the freedom of the press. As a pragmatist not an idealist, Kukrit had his own way to write sarcastically rather than confronting directly against the government.

Kukrit's role and viewpoint concerning the freedom and ethic of Thai press as "No Control, No Claim" as well as being flexible at all times are reflecting his own characteristic of being loyalty to the royal family, being an entrepreneur who understood the core of doing business of the press, being a temperamental artist, being a satirist in checking the government, being an outstanding leader in relationship with government leaders, being an excellent situation analyst, and his being as a pragmatist.

ภาควิชา..... การหนังสือพิมพ์.....

สาขาวิชา.....

ปีการศึกษา..... 2539.....

ลายมือชื่อนิสิต..... *Novit*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *[Signature]*.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างยิ่ง จากบุคคลหลายๆฝ่าย โดยเฉพาะ ศาสตราจารย์สุกัญญา สุตบรรทัด อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆด้วยความเอาใจใส่ รวมทั้ง ดร.ดวงกมลชาติประเสริฐ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการสอบ และรองศาสตราจารย์ ดร.เสถียร เขยประทับ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบ

ขอกราบขอบพระคุณ แม่ผู้ไม่รู้หนังสือ แต่ทุ่มชีวิตให้ลูกได้ร่ำเรียนเขียนอ่าน

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ดน้อย หวังบุญชัย ครูน้อยผู้ยิ่งใหญ่ในสายตากลูกศิษย์ สำหรับแรงบันดาลใจให้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท อาจารย์วิทยากร เชียงกูร สำหรับการเขียนหนังสือ "ศึกษาบทบาทและความคิดม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช" (และ คุณอรรรถุฉิ จันทรบุษราคัม สำหรับน้ำใจที่มอบหนังสือเล่มนี้ให้) คุณนิติ กสิโกศล สำหรับการรวบรวม "บรรณนิทัศน์งานเขียนของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช" (และ คุณอนุชิต มุรธาทิพย์ สำหรับน้ำใจที่มอบหนังสือเล่มนี้ให้) ดร.บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา สำหรับการเขียนบทความ "เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยในคึกฤทธิคดี" (และ คุณอรรรถพล เลิศล้ำ ที่ชี้ทางให้ได้พบบทความชิ้นนี้) อาจารย์บุปผา บุญสมสุข สำหรับความช่วยเหลือต่างๆ คุณสละ ลิขิตกุล และคุณสมบัติ ภู-กาญจน์ ที่กรุณาให้สัมภาษณ์ด้วยอภัยยศัยไมตรี

ขอขอบคุณ คุณจิราพร จิระกาล คุณชัตติยา ชาญอุไร คุณวิลาสินี แหสกุล คุณอริษฐาน มีแสง คุณวิยะดา มงคล เพื่อนๆมหาวิทยาลัยสยาม เพื่อนๆจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อนๆนิตยสารวาไรตี้ สำหรับความเอื้ออาทรและกำลังใจที่มีให้ตลอดมา

ท้ายที่สุดขอกราบการวระดวงวิญญาณของพลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้เป็นทุกสิ่งทุกอย่างสำหรับการศึกษาครั้งนี้

## สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย .....	หน้า	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....	หน้า	ข
กิตติกรรมประกาศ .....	หน้า	ค
สารบัญ .....	หน้า	ง

### **บทที่ 1**

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา .....	หน้า	1
ปัญหาทนายวิจัย .....	หน้า	10
วัตถุประสงค์ .....	หน้า	10
ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น .....	หน้า	10
นิยามศัพท์ .....	หน้า	11
ขอบเขตในการวิจัย .....	หน้า	12
ผลที่คาดว่าจะได้รับ .....	หน้า	12

### **บทที่ 2**

ทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	13
1.1 ประชากรการเมืองเสรีภาพเสรีนิยม .....	หน้า	14
1.1.1 จอห์น ล็อก .....	หน้า	14
1.1.2 จัง จากซ์ รุสโซ .....	หน้า	16
1.1.3 มองเตสกีเออ .....	หน้า	19
1.1.4 ฌอง ปอล ซาร์ดส์ .....	หน้า	20
1.1.5 ดับลิว เอช เฟอร์รี .....	หน้า	23
1.1.6 โดนาลด์ แมคโดนาลด์ .....	หน้า	24
1.2 ประชากรการเมืองเสรีภาพแห่งสำนักประโยชน์นิยม .....	หน้า	27
1.2.1 เจอเรมี เบนธัม .....	หน้า	27
1.2.2 จอห์น สจ๊วต มิลล์ .....	หน้า	28
1.3 ประชากรการเมืองเสรีภาพของกลุ่มสังคมนิยม .....	หน้า	31
1.3.1 คาร์ล มาร์กซ์ .....	หน้า	31
1.3.2 เฮเกล .....	หน้า	33
1.4 ประชากรการเมืองเสรีภาพตามแนวคิดแบบตะวันออก .....	หน้า	33
1.4.1 เล่าจื้อ .....	หน้า	33
1.4.2 ขงจื้อ .....	หน้า	34

2. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของหนังสือพิมพ์ในสังคมประชาธิปไตย .....	หน้า	35
2.1 Thomas E. Patterson .....	หน้า	36
2.2 Lucius Garvin .....	หน้า	37
2.3 Richard L. Johnsen .....	หน้า	38
2.4 สุกัญญา สุดบรรทัด .....	หน้า	38
2.5 เสรี วงษ์มณฑา .....	หน้า	40
2.7 มาลี บุญศิริพันธ์ .....	หน้า	42

### บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย .....	หน้า	45
------------------------	------	----

### บทที่ 4

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ในฐานะนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์  
(บทบาทการวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบรัฐบาล)

4.1 ภูมิหลังและชีวิตช่วงแรก .....	หน้า	47
4.2 การศึกษา .....	หน้า	49
4.3 ชีวิตครอบครัว และการทำงานช่วงแรก .....	หน้า	50
4.4 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ในฐานะนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	52
4.4.1. รัฐบาลจอมพลป. พิบูลสงคราม .....	หน้า	55
4.4.2. รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ .....	หน้า	82
4.4.3. รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร .....	หน้า	97
4.4.4. รัฐบาลม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช .....	หน้า	116
4.4.5. รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร .....	หน้า	123
4.4.6. รัฐบาลพล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ .....	หน้า	139
4.4.7. รัฐบาลพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ .....	หน้า	144
4.4.8. รัฐบาลพล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ .....	หน้า	160
4.4.9. รัฐบาลนายชวน หลีกภัย .....	หน้า	173
4.5 สรุปบทบาทการวิพากษ์วิจารณ์ตรวจสอบรัฐบาลของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช		183



## บทที่ 5

### เสรีภาพหนังสือพิมพ์ไทยในทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์

5.1	เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	195
5.1.1	ทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์เกี่ยวกับปัจจัยที่รุดรอน เสรีภาพหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	195
5.1.2	ทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์เกี่ยวกับวิธีป้องกัน/หลบเลี่ยง ปัจจัยที่รุดรอนเสรีภาพหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	198
5.1.3	ทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์เกี่ยวกับสภากาการหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	200
5.1.4	ทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์เกี่ยวกับการต่อสู้เรียกร้องเพื่อ เสรีภาพหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	207
5.2	เสรีภาพของพลเมือง .....	หน้า	228
5.2.1	เสรีภาพพลเมืองมีขอบเขตโดยกฎหมาย .....	หน้า	228
5.2.2	เสรีภาพพลเมืองเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเสรีภาพหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	229
5.2.3	สถานภาพเป็นปัจจัยที่ทำให้ทัศนะเกี่ยวกับเสรีภาพพลเมือง เปลี่ยนแปลงไป .....	หน้า	230

## บทที่ 6

### จริยธรรมหนังสือพิมพ์ไทยในทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์

6.1	ความรับผิดชอบต่อสังคม .....	หน้า	232
6.1.1	ขอบเขตการใช้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ในทัศนะของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ .....	หน้า	232
6.1.2	ความรับผิดชอบของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ในฐานะนักหนังสือพิมพ์ .....	หน้า	234
6.1.3	พฤติกรรมของหนังสือพิมพ์ที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เห็นว่า มีความรับผิดชอบ .....	หน้า	235
6.1.4	พฤติกรรมของหนังสือพิมพ์ที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เห็นว่า ขาดความรับผิดชอบ .....	หน้า	236
6.2	การสนองสิทธิที่จะรู้ของประชาชน .....	หน้า	239
6.3	สิทธิส่วนบุคคล .....	หน้า	240
6.4	ความยุติธรรมในการรายงานข่าวและความเป็นกลาง .....	หน้า	241
6.5	ความถูกต้องในการเสนอข่าวสาร .....	หน้า	243
6.5.1	ความถูกต้องในความหมายของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ .....	หน้า	244
6.5.2	ประเด็นสำคัญที่ม.ร.ว.คึกฤทธิ์เห็นว่าหนังสือพิมพ์ไทย ขาดความถูกต้อง .....	หน้า	244

**บทที่ 7****บทสรุปและข้อเสนอแนะ**

บทสรุปม.ร.ว.คึกฤทธิ์ต่อหนังสือพิมพ์ "ไม่ควบคุม ไม่เรียกร้อง" .....	หน้า 248
ปัจจัยที่ทำให้ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ "ไม่ควบคุม ไม่เรียกร้อง" .....	หน้า 253
ข้อเสนอแนะ .....	หน้า 270

<b>รายการอ้างอิง</b> .....	หน้า 271
----------------------------	----------

**ภาคผนวก**

1) งานประพันธ์ของม.ร.ว.คึกฤทธิ์ .....	หน้า 275
2) การหนังสือพิมพ์ .....	หน้า 279
3) การต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ .....	หน้า 293
4) หนังสือพิมพ์กับรัฐบาล .....	หน้า 300
5) สถานภาพของหนังสือพิมพ์ไทยในปัจจุบัน .....	หน้า 313
6) ม.ร.ว.คึกฤทธิ์กับการเมืองไทย (ตาราง) .....	หน้าหลังสุด

<b>ประวัติผู้เขียน</b> .....	หน้า 320
------------------------------	----------